

12. Oddělení Ascomycota – houby vřeckaté (vřeckovýtrusé)

Nejpočetnější skupina hub – 60% známých taxonů. Většina lišejníků.

Vegetativní stélka:

hyfy jsou přehrádkované → tvoří mycelium (haploidní)
(kvasinky – jednobuněčná forma → pučivé pseudomycelium)

výtrusnice (sporangium) → **vřecko = ascus** (diploidní – 2n)

výtrusy → askospory

- jsou výsledkem pohlavního rozmnožování
- vznikají při meioze endogenně ve vřecku
- většinou 8 v jednom vřecku
- jsou to meiospory (haploidní – n)

Mnoho zástupců vřeckatých hub:

není pohlavní proces – netvoří se askospory

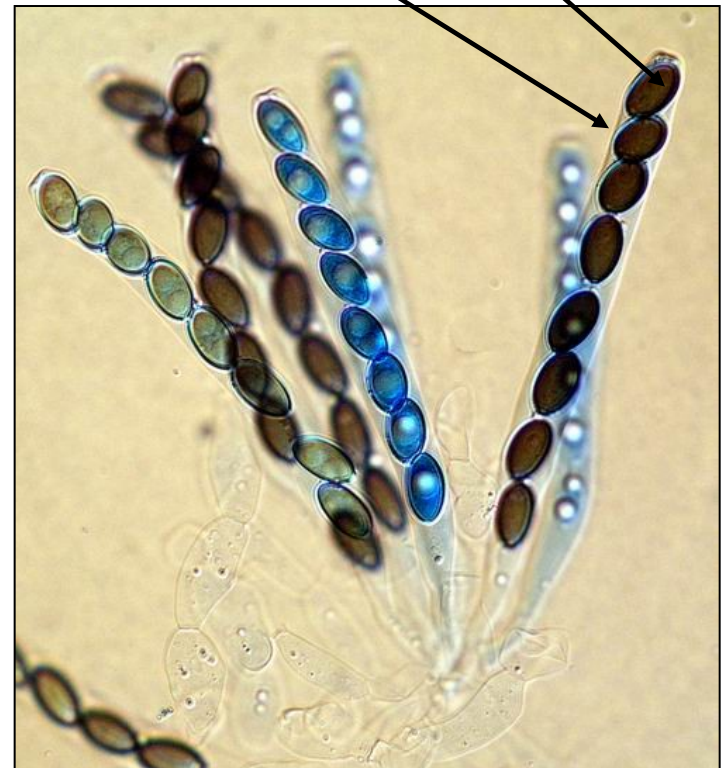
houba žije jako anamorfa

(v imperfektním stadiu)

→ rozmnožuje se nepohlavně

vřecka s askosporami
hnojenska výkalová
Sordaria fimicola

vřecko   askospora

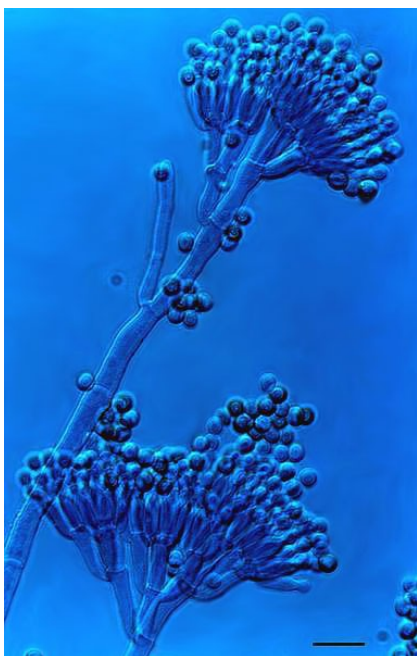
<https://slideplayer.cz/slide/13146732/79/images/10/Sordaria+fimicola+v%C3%A1lcovit%C3%A1l+v%C5%99ecka+askospory+5%BEelatin%3%B3zn%C3%ADm+obalem.jpg>

Rozmnožování:

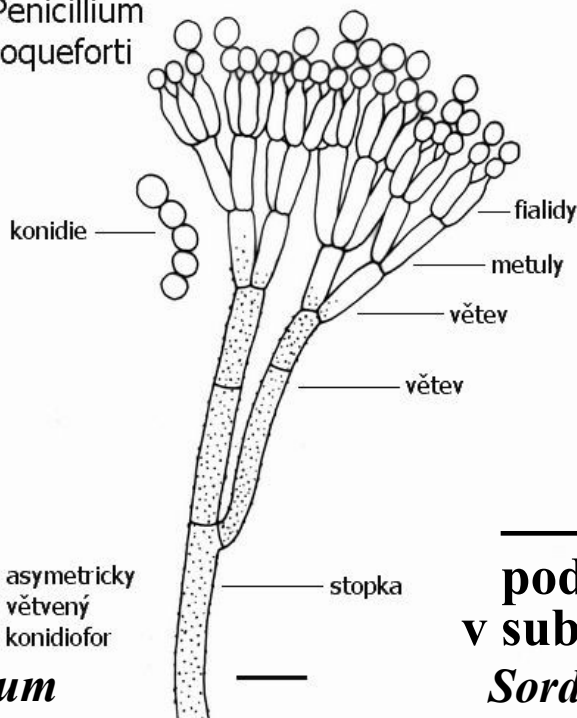
Vegetativní: fragmentace stélky, pučení (u kvasinek)

Nepohlavní: spory vzniklé nepohlavní cestou = konidie (vznikají exogenně)

Pohlavní: po pohlavním procesu (podrobnosti níže) se tvoří askomata = plodnice
v nich dikaryotické hyfy – askogenní hyfy → koncové buňky (karyogamie) →
vřečka (v nich askospory)

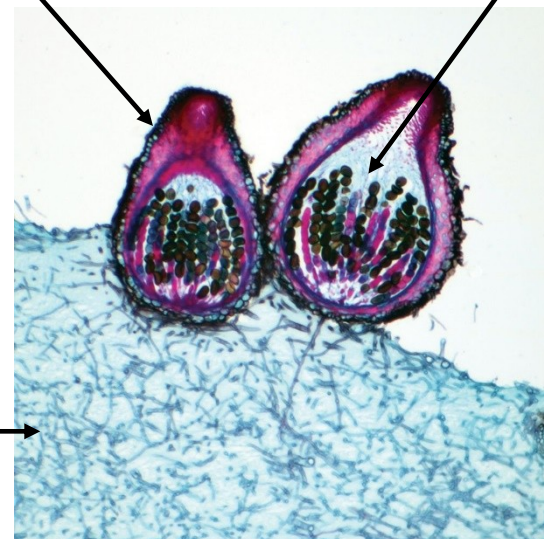
Penicillium
roqueforti

Penicillium chrysogenum
konidiofor s konidiiemi

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/mikro/Penicillium%20chrysogenum%20CCF%202878%20mikro.jpg>

plodnice (typ: perithecium)
vřečka s askosporami

podhoubí
v substrátu

Sordaria fimicola – hnojinka výkalová

https://images-na.ssl-images-amazon.com/images/I/71t4fM30N9L._SL1000_.jpg

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/pen-roq.htm>

Odd. Ascomycota – houby vřeckaté

Pododd. Taphrinomycotina

Třída: Taphrinomycetes

Pododd. Saccharomycotina

Třída: Saccharomycetes

netvoří plodnice

Pododd. Pezizomycotina – „pravé“ vřeckaté houby

Třídy: Eurotiomycetes, Pezizomycetes,
Leotiomyces, Lecanoromycetes,
Sordariomycetes, Dothideomycetes

Odd. Ascomycota – houby vřeckaté

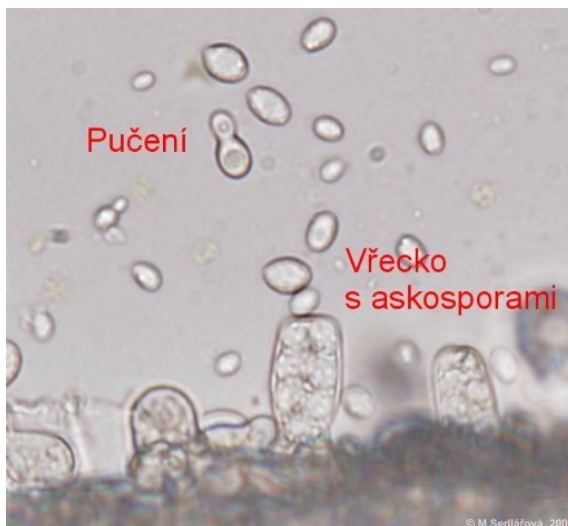
Pododd. Taphrinomycotina

Tř. Taphrinomycetes

kadeřavka broskvoňová *Taphrina deformans*
parazit rostlin, několik typů spor

vegetativní stélka:
dikaryotické hyfy
netvoří se plodnice

<http://www.botanika.upol.cz/atlasysystem/images/hemiascomycetes/taphrina-deformans--mikro2.jpg>

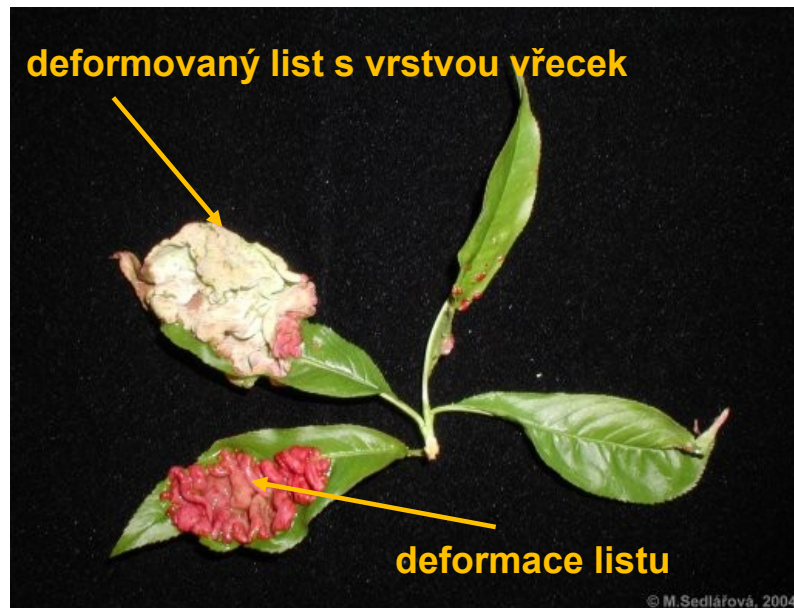
palisáda vřecek na
povrchu listu broskvoňe

puchýřnatec slívový *Taphrina pruni*
na plodech švestky domácí

<http://www.botanika.upol.cz/atlasysystem/images/hemiascomycetes/taphrina-pruni--krivacky.jpg>

deformovaný list s vrstvou vřecek

<http://www.botanika.upol.cz/atlasysystem/images/hemiascomycetes/taphrina-deformans--listy.jpg>

<http://www.botanika.upol.cz/atlasysystem/images/hemiascomycetes/taphrina-pruni1.jpg>

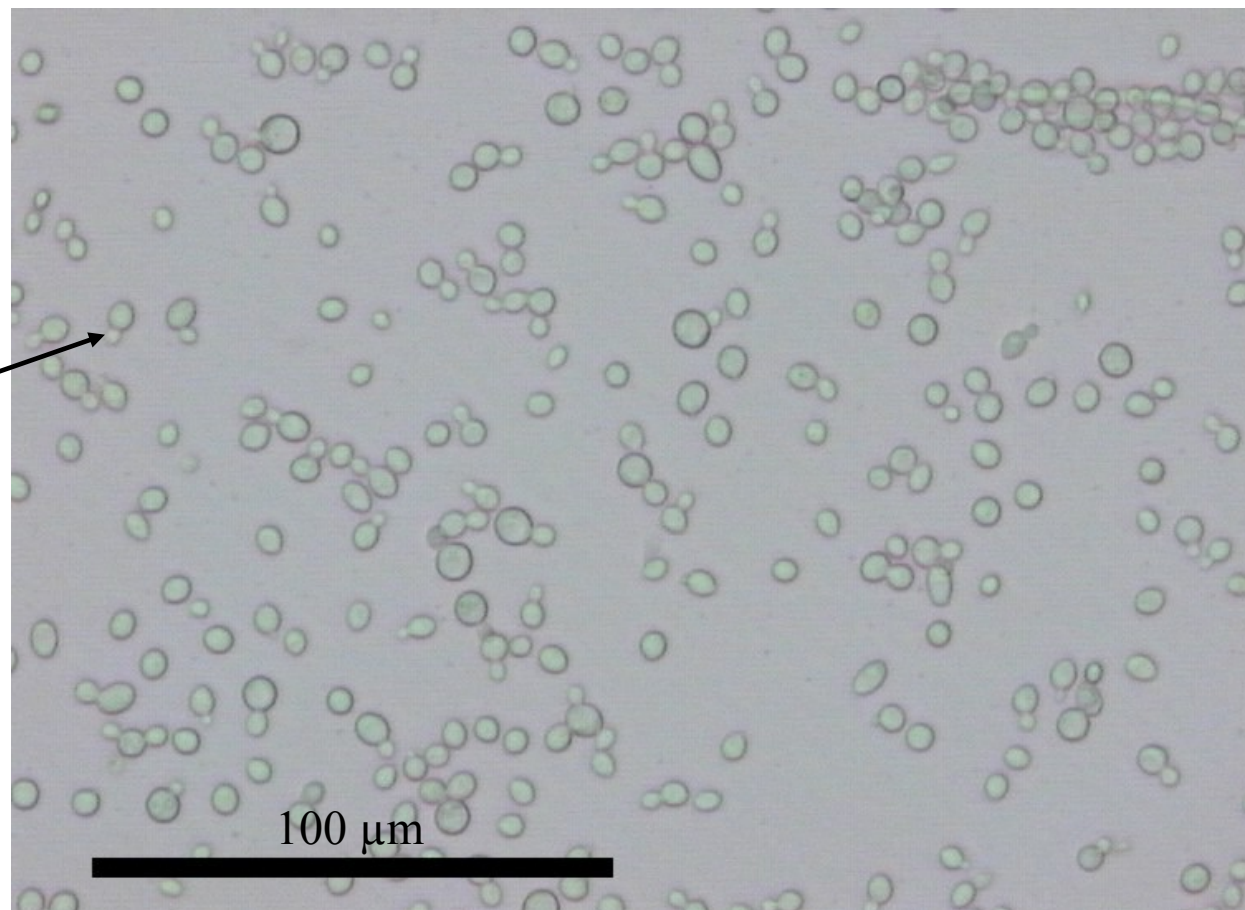
<https://botany.cz/foto3/taphrinadeformherb4.jpg>

Odd. Ascomycota – houby vřeckaté
Pododd. Saccharomycotina
Tř. Saccharomycetes – kvasinky

- **jednobuněčná stélka (pučivé pseudomycelium)**
- **netvoří se plodnice**
- **pučení**
- **somatogamie**
- **větš. saprotrofové (fermentace cukrů)**

Saccharomyces cerevisiae
kvasinka pивní

pučící buňka

Využití kvasinek:

- Droždí
- Pivo
- Víno
- Výroba lihu
- Miso
- Kombucha
- Pravá sojová omáčka

Odd. Ascomycota – houby vřeckaté

Pododd. Pezizomycotina

Rozmnožování:

Vegetativní: dělení, fragmentace stélky

Nepohlavní: spory - konidie

Pohlavní procesy: **gametangiogamie**

gameto-gametangiogamie (= spermatizace)

somato-gametangiogamie

somatogamie

autogamie

Gametangiogamie – splývání gametangií

Samičí a samčí větev mycelia nese:

samčí pohlavní orgán (gametangium) – antheridium (4 jádra)

samičí pohlavní orgán (gametangium) – askogon – z něj výrůstky trichogyny (4 jádra)

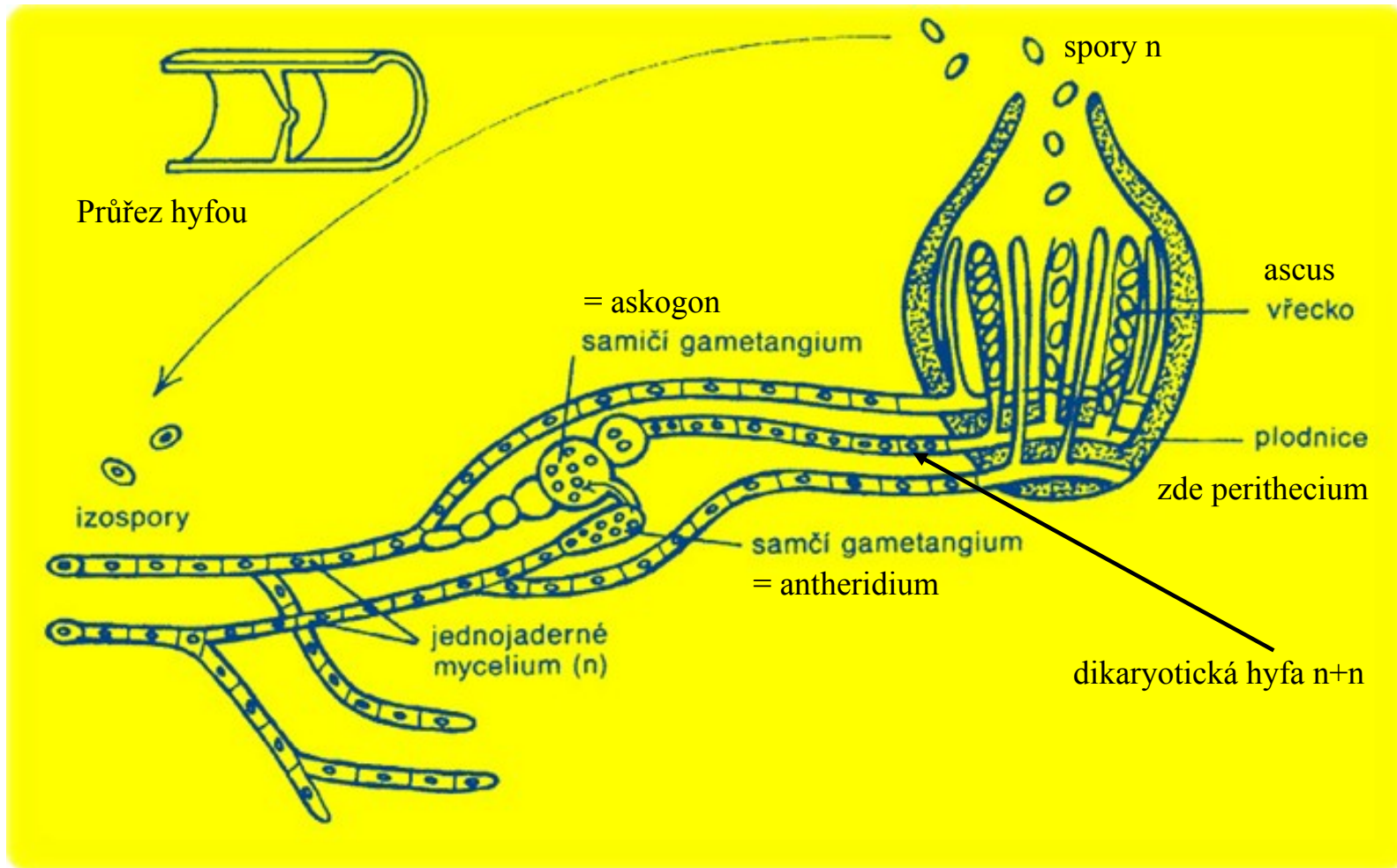
Splynutí antheridia + askogonu (*plazmogamie*), párování jader, dikaryotické hyfy (n+n)

tvoří plodnice, v plodnici askogenní hyfy – z poslední buňky hyfy vzniká **vřecko** (n+n) → splynutí jader (*karyogamie*), jádro je 2n, pak meióza a obvykle ještě synchronní mitóza →

4 až 8 askospor

Pohlavní proces a vznik plodnice u hub z pododd. Pezizomycotina

<https://slideplayer.cz/slide/3030211/11/images/8/V%C3%BDvojov%C3%BDcyklus+v%C5%99eckov%C3%BDtrusn%C3%BDch+hub.jpg>

V centru (na bázi) do plodnic vstupují a stěnu (peridii) formují haploidní hyfy
U vývojově odvozenějších typů je diferencováno thecium (hymenium) = rouško
(výtrusorodá vrstva) – tam se tvoří vřečka vznikající z dikaryotických hyf

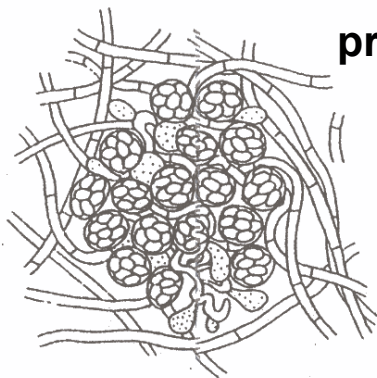
Plodnice vřeckatých hub (askokarpy, askomata)

Typy plodnic podle morfologie

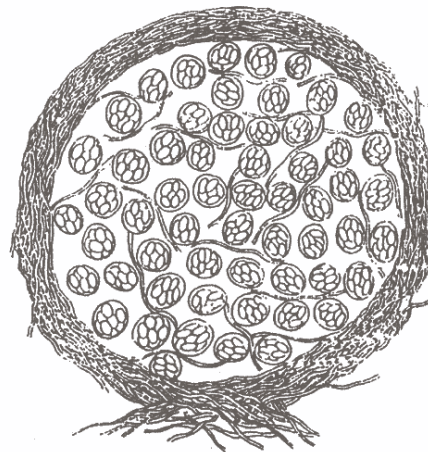
Orig. zdroj: Müller et Loeffler, Mykologie, Ed. 4, Stuttgart 1976. Překresleno v učebnici: Kalina et Váňa: Sinice, řasy, houby, mechorosty a podobné organismy v současné biologii, Praha 2005.

Další podrobnosti zde:

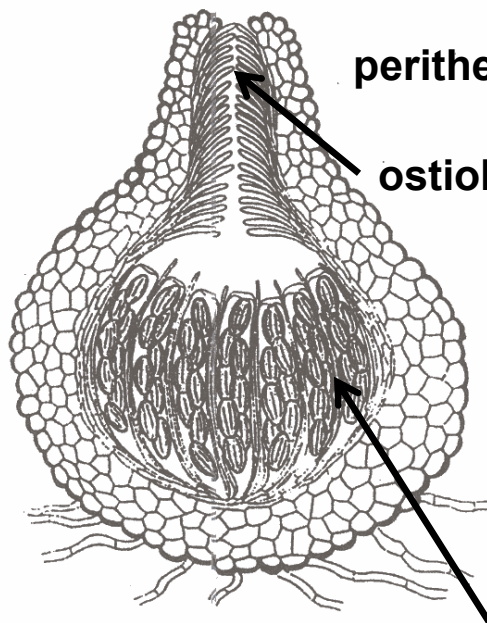
<http://www.botanika.upol.cz/atlasysystem/plodnice-askomata.php>

protothecium

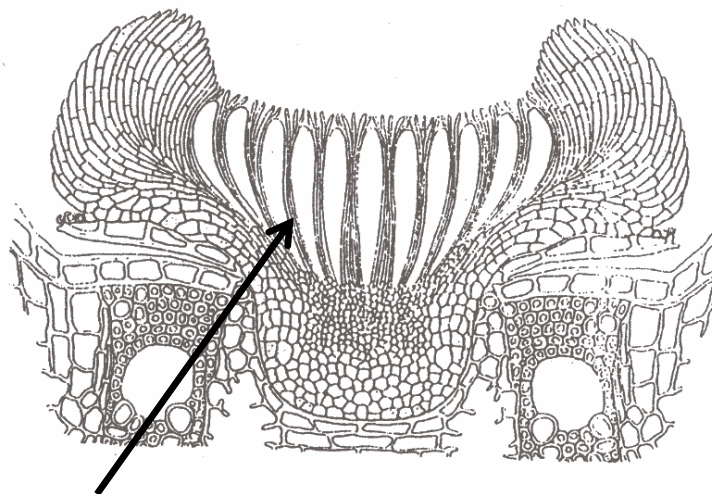

kleistothecium

perithecium

ostium

apothecium

thecium (hymenium) = výtrusorodé rouško

Příklady typů plodnic:

Eurotium

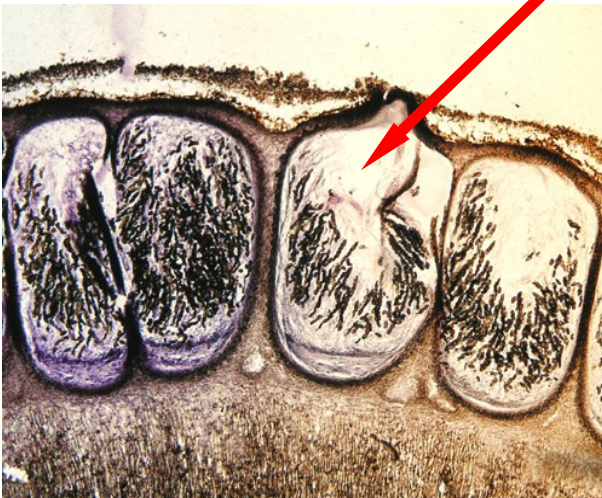

Sordaria fimicola
hnojinka výkalová

kleistothecium

volné perithecium
zanořené ve stromatu

apothecium

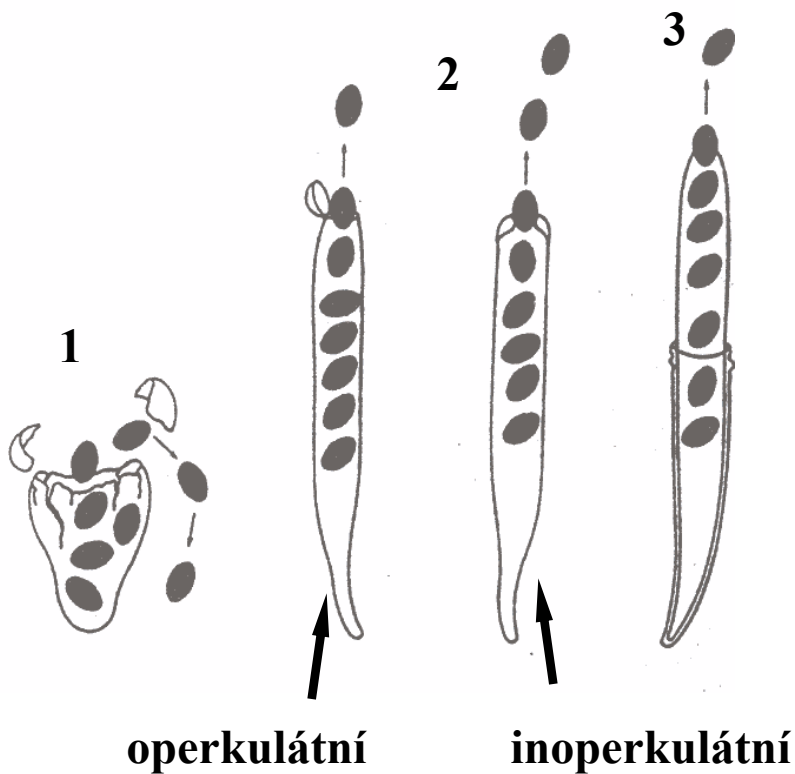

dřevomor - *Hypoxylon*

Peziza - řasnatka

Typy vřecek:

1. pro(to)tunikátní
2. unitunikátní (inoperkulátní, operkulátní)
3. bitunikátní

Orig. zdroj: Karl Esser, Kryptogamen, Berlin 1976. Upraveno.

vřecka s askosporami
hnojinka výkalová
Sordaria fimicola

<https://slideplayer.cz/slide/13146732/79/images/10/Sordaria+fimicola+v%C3%A1lcovit%C3%A1+v%C5%99ecka+a+askospory+s+%C5%BElatin%C3%B3zn%C3%ADm+obalem.jpg>

Třída Eurotiomycetes

Penicillium roqueforti

Sýry: Roquefort, Niva

https://www.receptarium.cz/image/catalog/articles/9c10d64811de06d5830672029f9662cd_danish-blue-cheese-3553.jpg

Penicillium camemberti

Penicillium candidum

Sýry: Hermelín, Camembert

<https://i.iinfo.cz/images/398/hermelin-1.jpg>

Penicillium nalgiovensis

Fermentované masné výrobky
- jsou s bílou plísní na povrchu

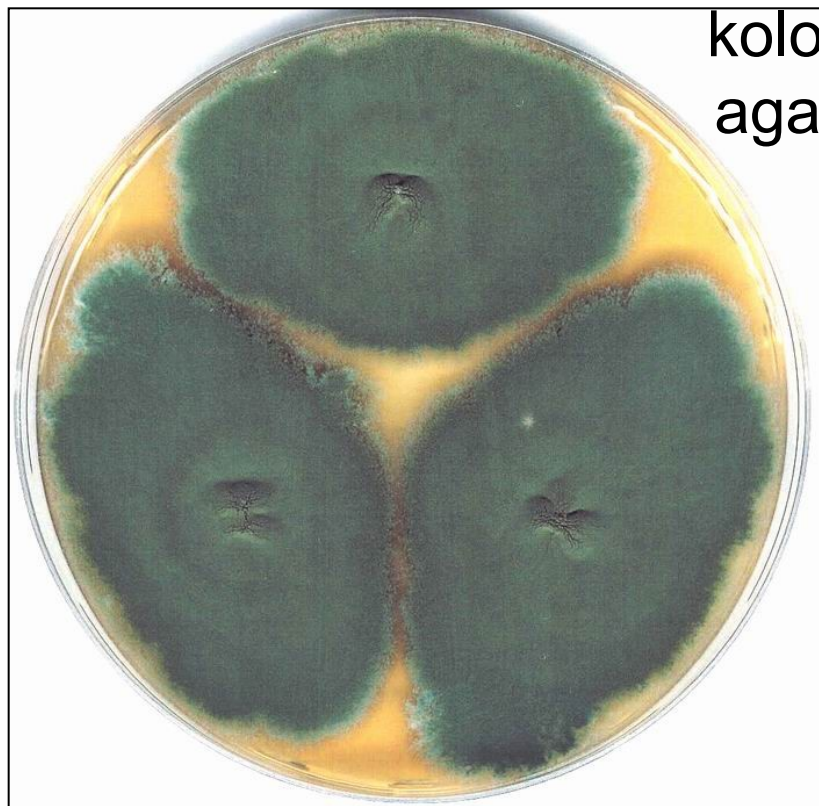

<https://epochalnisvet.cz/wp-content/uploads/Foto5-22.jpg>

Penicillium roqueforti

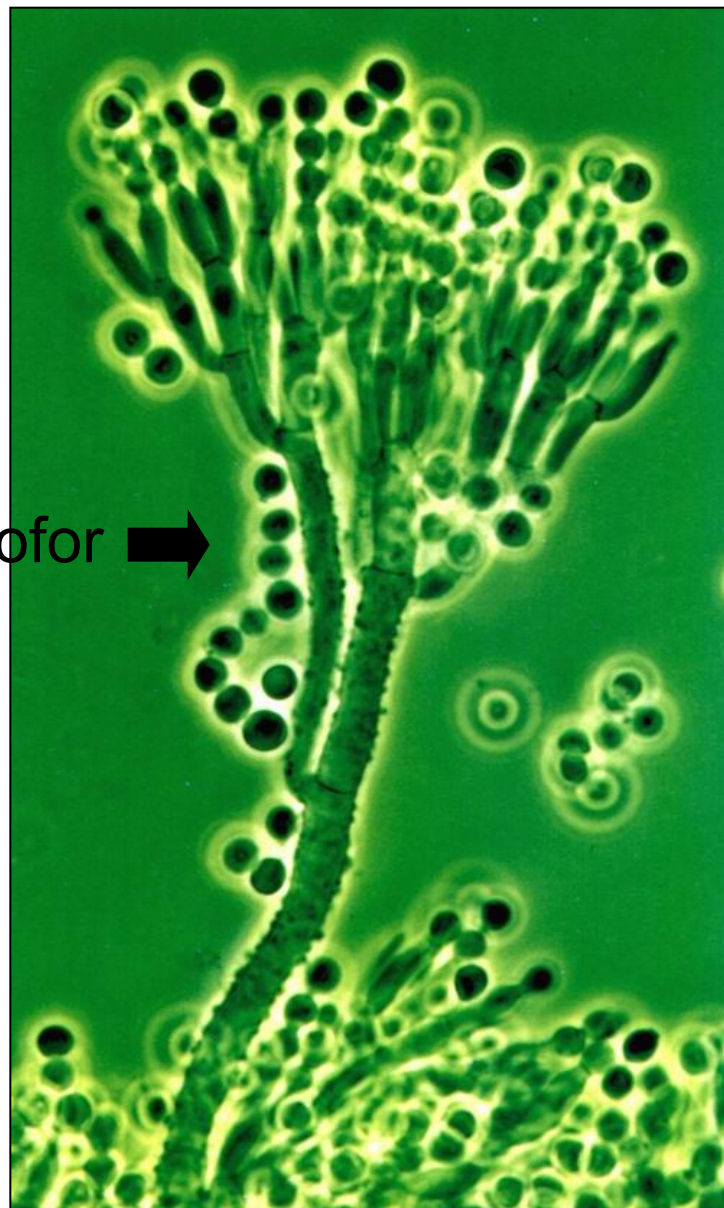
<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/mikro/Penicillium%20roqueforti%20CCF%202310%20mikro.jpg>

kolonie na
agarovém
médiu

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/kolonie/Penicillium%20roqueforti%20CCF%202310%20CYA%207-25.jpg>

Výskyt a význam: Používá se pro výrobu sýrů typu Roquefort, může se však vyskytnout i jako kontaminant jiných potravin či krmiv (např. siláží). V čisté kultuře je schopen produkovat PR toxin, avšak na sýrech je jeho produkce velmi slabá a látka se rozkládá.

konidiofor →

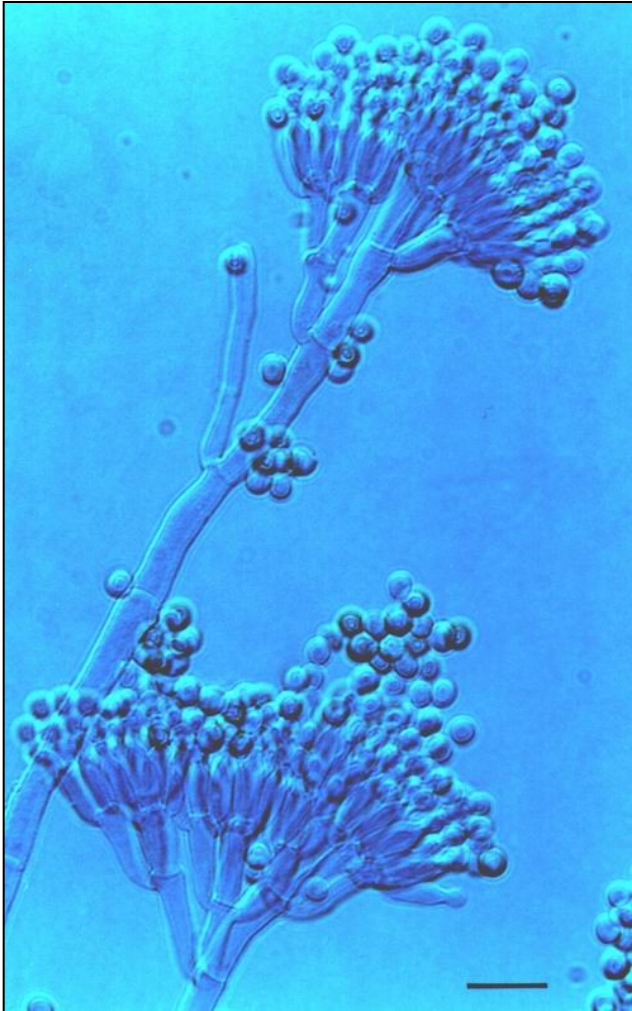
Penicillium chrysogenum

Výskyt:

ovzduší, potraviny, zaplísňené byty

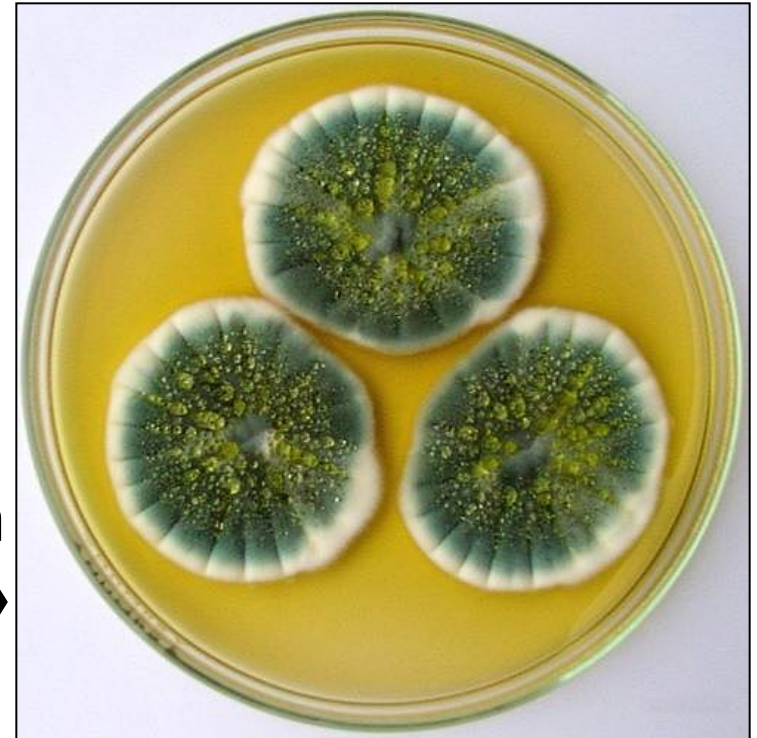
Využití:

produkce antibiotika penicilínu

← konidiofory

kolonie
na agarovém
médiu →

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/mikro/Penicillium%20chrysogenum%20CCF%202878%20mikro.jpg>

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/kolonie/Penicillium%20chrysogenum%20CCF%202878%20CYA%2010-25.jpg>

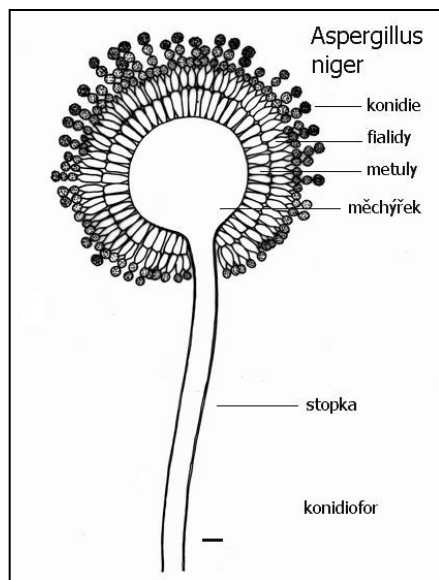

Aspergillus niger – kropidlák černý

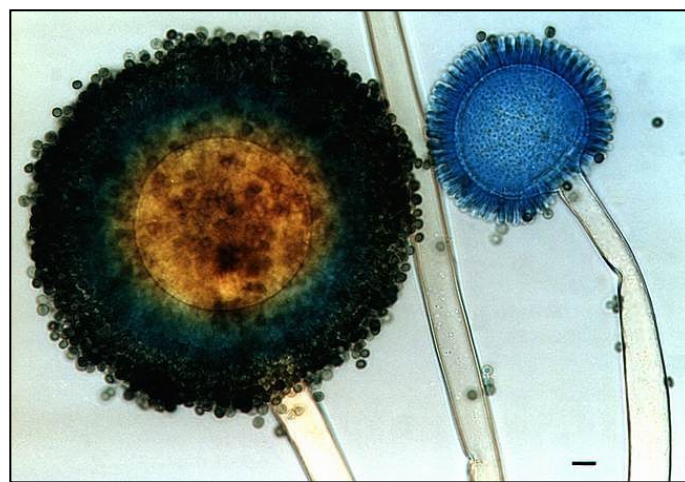
Výskyt: půda, zaplísněné potraviny (např. hroznové víno, chléb), plíseň cibule

Využití: produkce kyseliny citronové (E 330)

Negativní vliv: nejčastější příčina houbové infekce uší

Konidiofory měchýřkovitě rozšířené

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/mikro/Aspergillus%20niger%20CCF%201610%20mikro.jpg>

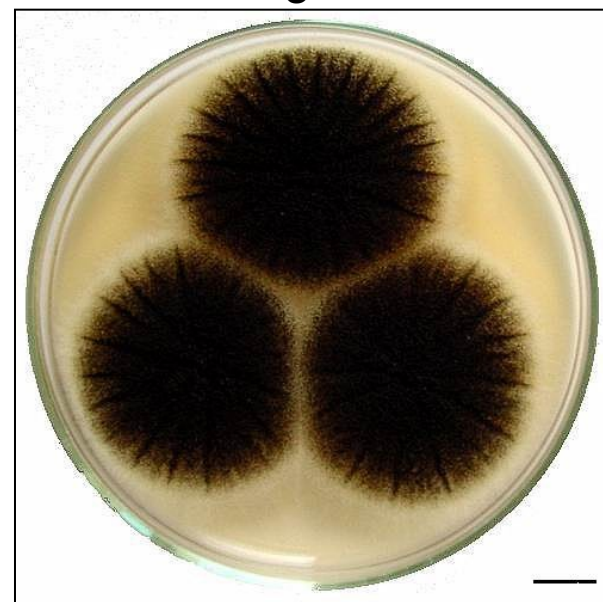
<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/perokresby/Aspergillus%20niger%20nakres.jpg>

POZOR: neplést:

Rhizopus stolonifer – kropidlovec černavý *je houba spáživá (odd. Zygomycota!)*

- využití v biotechnologiích, hniloba skladovaného ovoce

kolonie na agarovém médiu

<http://old.vscht.cz/obsah/fakulty/fpbt/ostatni/miniatlas/images/plisne/kolonie/Aspergillus%20niger%20CCF%201610%20CYA%205-25.jpg>

***Aspergillus oryzae* – kropidlák**

Použití při výrobě:

- pravá sojová omáčka (též s účastí kvasinek)
- miso

Třída Sordariomycetes

Řád Hypocreales

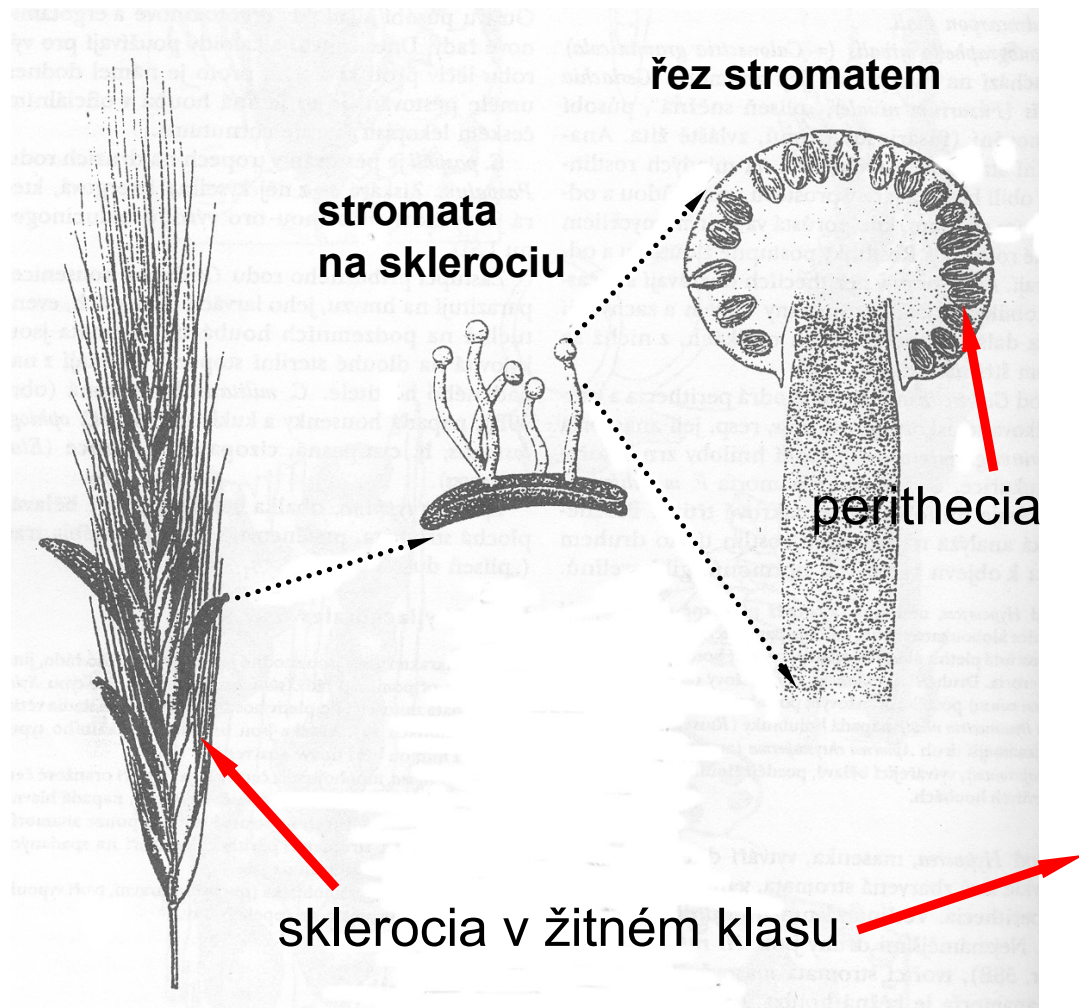
***Nectria cinnabarina* – rážovka rumělková**

Foto: B. Brabcová

konidiová ložiska na větvi javoru

Claviceps purpurea – paličkovice nachová

Sklerocium - námel

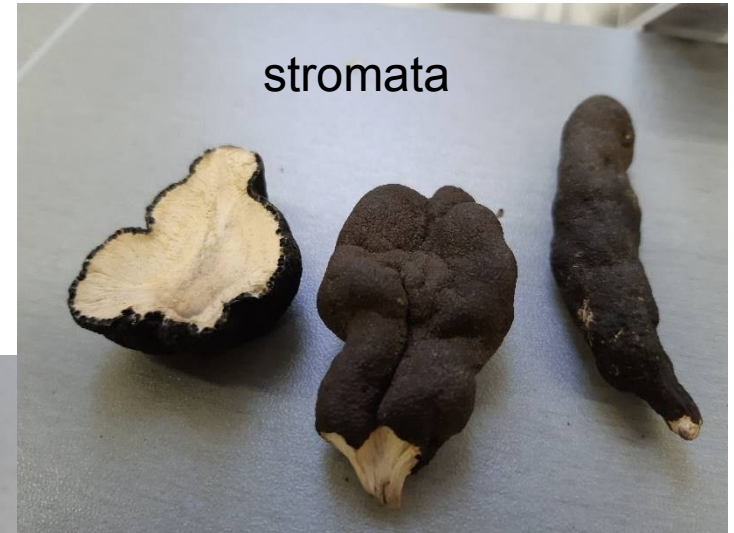

Řád Xylariales   *Xylaria polymorpha* – dřevnatka kyjovitá

Několik centimetrů velká, kyjovitá stromata lze nalézt na mrtvém vlhkém dřevě listnáčů. Ve stromatech jsou plodnice (perithecia).

<https://www.myko.cz/myko/public/images/myko/0066/2008/0066-2008-0000-0212p.jpg>

řez stromatem

zanořená perithecia

Foto: B. Brabcová

Hypoxylon - dřevomor

H. fuscum - d. hnědý

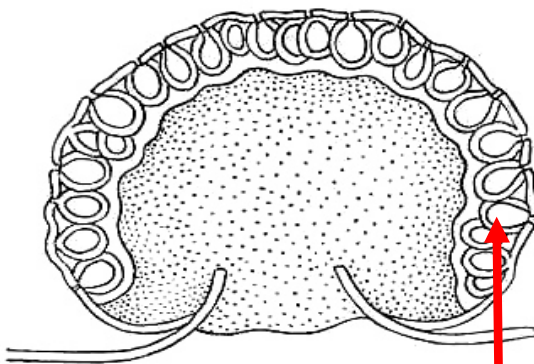
Druhy rodu *Hypoxylon* jsou běžné na mrtvém dřevě listnáčů.

stromata na větvi listnáče

Převzato z:

https://is.muni.cz/el/1431/podzim2007/Bi1090c/um/cviceni_8_askomycI.pdf

řez stromatem

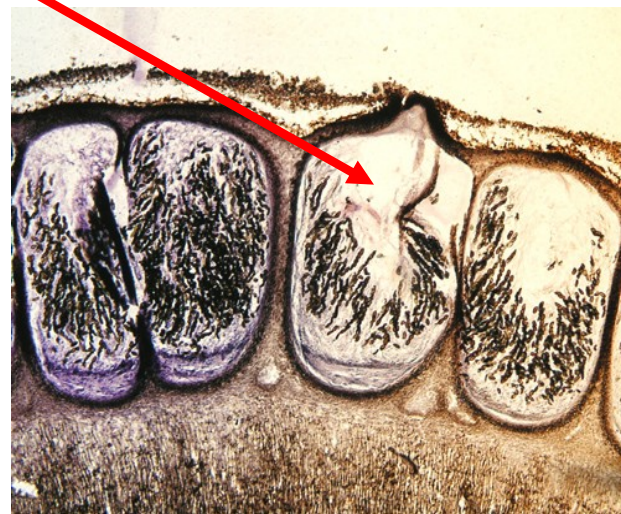
perithecia

stromata
na
substrátu

Foto: B. Brabcová

Třída Leotiomycetes

Řád Erysiphales - padlí

padlí angreštové

https://www.agro.basf.cz/common/product_catalogue/pests_1/amerikanischer2520stachelbeermehltau_3628_01_1540x866.jpg

padlí révové

https://lh3.googleusercontent.com/proxy/tF39RxaYwXwUBIY2fkNSgey0idV4G5iuQvJtoSfM1KL9B2aQhX813ydC-7uG8OfA3-piDwpyyAtwTTpt-cuzQy8urqwr1PU7hPq5H_pLiMN1g

padlí dubové

https://www.agromanual.cz/images/atlas_choroby/padli_dubove_rod.jpg

Herbářová položka ze sbírky hub na katedře biologie

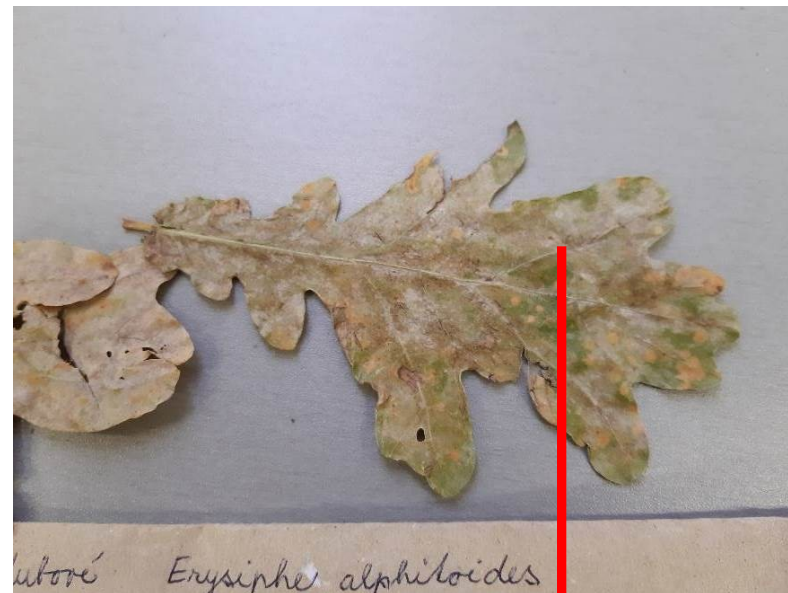

Foto: B. Brabcová

kleistothecium

<https://docplayer.cz/docs-images/91/106441914/images/34-1.jpg>

Zvětšený povrch listu
(50×)

bílé – mycelium
černé kuličky – plodnice
(kleistothecia)

Foto: B. Brabcová

Řád Helotiales

jméno pro teleomorfu

jméno pro anamorfu

***Monilinia fructigena* (*Monilia fructigena*)**

**koncentricky uspořádané
kupky konidioforů na hrušce**

detail kupky konidioforů

Monilinia fructigena (*Monilia fructigena*)

hnědá hniloba

<https://lh3.googleusercontent.com/proxy/IPCwsmbXXSCeVeBC3qwBOHFwGU1kYN3dbYHaccAvqMpnBV7kDLjh8Sd8jj-G3wk8wThFu9t4dG-JMufJmhOKneRLmksAWTC3w7pb4mkk4ClAvFTsxnBXjuy6ado1wFPk6d1BghmiDHjZ1MDUQP7lCZgXDha1yJkXMRBcPg>

černá hniloba

https://www.agromanual.cz/images/atlas_choroby/cerna_a_hneda_moniliov_hniloba_jablek_rod.jpg

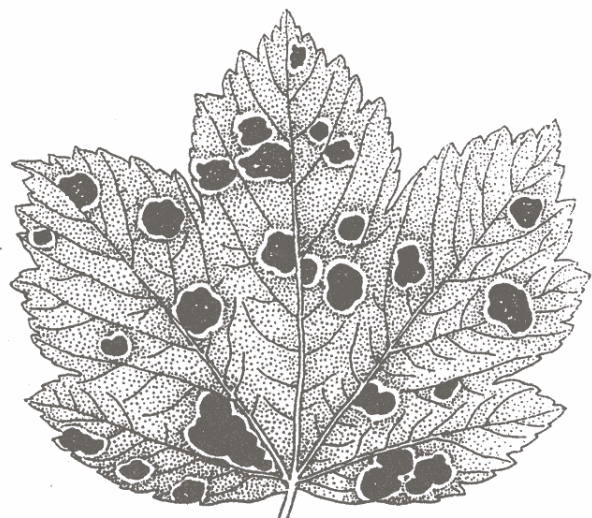

Řád Rhytismatales

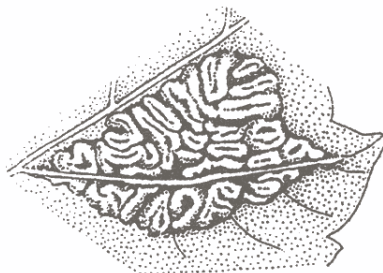
detail stromatu s otevřenými plodnicemi (přes zimu)

Rhytisma acerinum – svraštělka javorová

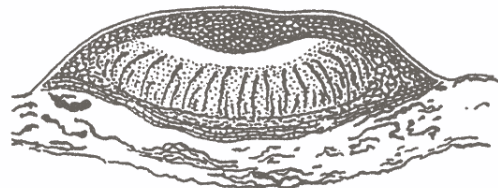
stromata na listu javoru klenu
(podzim, tvorba konidií)

Rhytisma acerinum –
jméno pro teleomorfu

Melasmia acerina –
jméno pro anamorfu

mladá plodnice (hysterithecium – typově jako apothecium)

Orig. zdroj: Urban et Kalina, Systém a evoluce nižších rostlin, Praha 1980 (zde na dvou různých obrázcích). Překresleno v učebnici: Kalina et Váňa: Sinice, řasy, houby, mechorosty a podobné organismy v současné biologii, Praha 2005.

otevřené plodnice

Rhytisma acerinum PP Domaslavické údolí, suťový les,
loňské listy Acer, 13.5.2015, (c) Lucie Zíbarová
<http://www.mykologie.net/images/houby/Rhytisma%20acerinum.jpg>

stromata svraštělky javorové na listu
javoru babyky

Foto: B. Brabcová

Třída Pezizomycetes

Řád Pezizales

Peziza – řasnatka

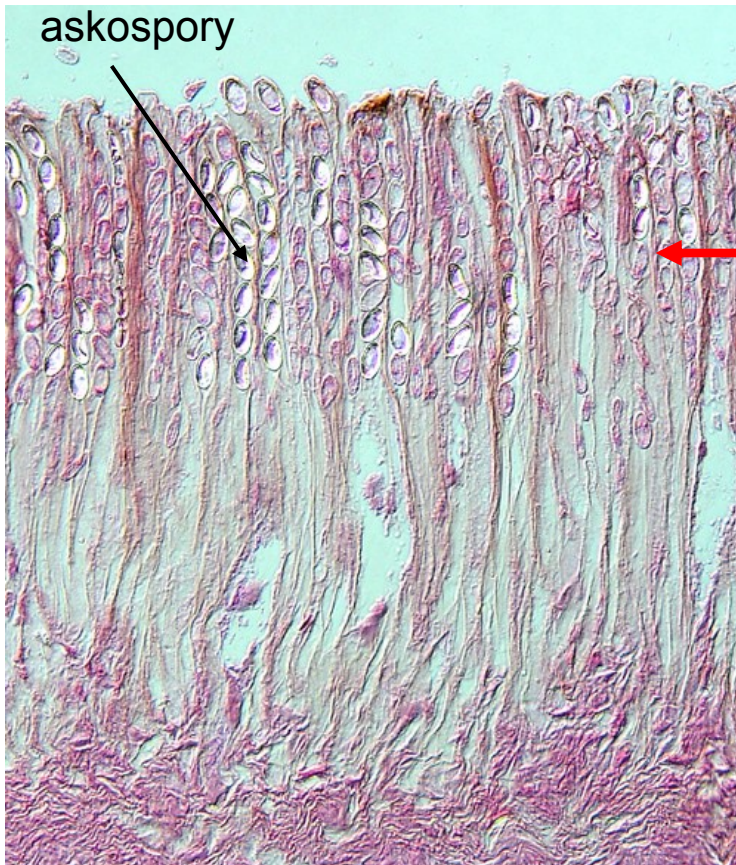
Plodnice jsou apothecia.

Průměr plodnice 10 až 15 cm.

Rostou na mrtvém dřevě listnatých dřevin nebo na zemi v kontaktu s rozkládajícím se dřevem.

Fotografie převzaty z:
<https://image2.slideserve.com/4052853/peziza-asnatka-l.jpg>

mladé apothecium

askospory

palisáda vřecek
a parafýz

průřez rouškem
(hymeniem)
zralého apothecia

vyzrálá apothecia

Morchella - smrž

Plodnice jsou obrácená apothecia.

Jarní období (duben – květen)

Řada druhů, těžká determinace podle morfologie.

Využití v kuchyni: nejčastěji plněné

https://www.lidovky.cz/relax/dobra-chut/nedejte-na-prvni-pohled-smrz-chutna-vyborne-zkuste-5-nej-receptu.A130509_165422_dobra-chut_vsv

Morchella esculenta – smrž obecný

Morchella cf. esculenta NPR Koda, sub Acer spp.,
Salix caprea, Quercus, 4.5.2011, (c) Lucie Zíbarová

<http://www.mykologie.net/images/houby/Morchella%20vulgaris.jpg>

Morchella deliciosa – smrž chutný

Morchella conica (synonymum M. deliciosa)
Ústí nad Labem, městské sady, 5.5.2011, (c) Lucie Zíbarová

<http://www.mykologie.net/images/houby/Morchella%20conica.jpg>

Gyromitra esculenta – ucháč obecný

Plodnice jsou obrácená apothecia.
Jarní období (duben – květen)
Písčité půdy pod borovicemi.
Jedovatý!!

Gyromitra esculenta Hajnice u Mirochova,
mýtina v kulturním boru, sub Pinus, 25.4.2008,
(c) Lucie Zíbarová

<http://www.mykologie.net/images/houby/Gyromitra%20esculenta5.jpg>

Gyromitra esculenta Hajnice u Mirochova, lesní cesta, sub Pinus, 4.5.2012, (c) Lucie Zíbarová
<http://www.mykologie.net/images/houby/Gyromitra%20esculenta3.jpg>

Tuber - lanýž

Druhotně uzavřené podzemní apothecium.

lanýž letní

http://www.botanika.upol.cz/atlas/system/images/ascomycetes/pezizales/Litva-Lotyssko_120.jpg © 2007 Martina Vašutová

lanýž vmáčklý

Tuber mesentericum PR Vápenka, vápnomilná bučina, sub Fagus, 6.8.2019, (c) Lucie Zíbarová <http://www.mykologie.net/images/houby2/Tuber%20mesentericum2.jpg>

Choiromyces - bělolanýž

Druhotně uzavřené apothecium.

Nejdříve skryté v půdě, pak se mohou dostávat na povrch.

Od léta do podzimu.

Výrazná vůně – nepoživatelný.

Choiromyces meandriformis (ex situ) Skalica (SK), sub Quercus, Prunus, Cerasus, 18.6.2016, (c) Lucie Zíbarová

<http://www.mykologie.net/images/houby/Choiromyces%20venosus.jpg>

lanýže zimní – Botanická zahrada PŘF MU: podzim 2020

<https://ct24.ceskatelevize.cz/regiony/3228474-v-brnenske-botanicke-zahrade-nasli-pri-ryti-zahonu-vzacne-lanyze-kde-se-v-centru>

Třída Lecanoromycetes – většinou lichenizované (celkem 5 řádů)

Řád Lecanorales – více v přednášce věnované lišejníkům

**Fungi imperfecti – „houby nedokonalé“
(Deuteromycota) – pomocná skupina**

Je známo jen nepohlavní rozmnožování – pomocí konidií.

Umělá skupina vytvořená pro klasifikaci hub, které nemohly být zařazeny do přirozeného systému.